

София, 6. III. 1940 год.

ДВОЕНЪ БРОЙ 5 ЛЕВА

ДВАНАДЕСЕТА ГОДИНА

ЛИТЕРАТУРЕНЪ ГЛАСЪ

5 ЛЕВА
двоенъ
брой

СЕДМИЧНИКЪ ЗА ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО, НАУКА И ОБЩЕСТВЕНИ ВЪПРОСИ

Редакторъ Д. Б. МИТОВЪ

43 465-466

Рицарътъ

Въ живота на всѣка крачка се срѣщатъ „видни“ личности, тигли, учени и начетени, но най-трудно е да срещнешъ човѣци. Благословеното съчетание на ученостъ, талантъ и съвѣсть е даръ Божи. Такива хора сж солта на обществото и гордостъ на нацията.

Ако заговоришъ съ нѣкого за Василь Пундевъ, простреляния на една отъ софийскитѣ улици преди десетъ години български писателъ, ученъ и общественикъ, ще чуешъ много за неговата начетеностъ, за голѣмитѣ му дарби като литературенъ критикъ, за сериозното му, академично отношение къмъ българската литература и още много нѣща. Но това, заради което Василь порастна въ съзнанието и спомена на всѣки честенъ българинъ, е нѣщо друго, за което още не се приказва широко. Това е неговото непреодолимо и несломимо съ нищо чувство на дългъ къмъ обществото, човѣчниятъ му дългъ, неговата съвѣсть, заради които той поднесе своя цененъ животъ.

Когато на 4 мартъ 1930 година, нѣколко секунди следъ зловещитѣ изстрели на улица „Шипка“, видѣхъ на тротоара Василь Пундевъ въ локва кръвъ, азъ не помислихъ, че е прострелянъ писателтъ и литературниятъ критикъ, а човѣкътъ, съвѣстьта и единъ отъ рѣдкитѣ, будни хора въ едно мрачно време, когато цинизмътъ игреше своя зловещъ танцъ. Макарь че Василь Пундевъ не бѣше епилогътъ на една чудовишна политическа система (защото и следъ него угасваха свѣтлини върху тогавашния мраченъ политически хоризонтъ), все пакъ неговото убийство бѣше единъ отъ най-ярокитѣ белези, че епохата бѣше подъ знака на тъмнината.

— Василе, ще те убиятъ, не излижай вече изъ улицитѣ — казватъ му приятели, а той гледа съ бледо лице и съ огненъ погледъ.

— Нека се олитатъ! — отговаря следъ малко мълчание смѣлчакътъ.

— Нѣма да ги видипъ, Василе, подлостъта стреля въ гръбъ!

Тогава оня, огнениятъ изоръ се за-

бива въ далечината. Мисли, като сѣнки на преминаващи облаци, прекосяватъ свѣтлото чело. Той вижда недовършени литературнитѣ си почини, своитѣ исторически изследвания, вижда оная започната работа, която само той можеше да извърши — да дири бисери изъ нашето минало и да ги дава въ младата ни литературна съкровищница, но пакъ се сепва. Нѣщо по-голѣмо, по-значително въ момента го държи буденъ на кормилото на разнебитения корабъ на гражданската съвѣсть, който той искаше да спасява.

— Какво да правя? — пита той строго. — Може ли да се отстѣп-

ва предъ низостъта?

Въ своето посмъртно, кратко писмо до близкитѣ той говори за дълга, който е суровъ, но който трѣбва да се изпълни.

Дългъ, честъ, почтеностъ . . .

— Василе, ти си пакъ изъ улицинтѣ? — питатъ съ неискрена загриженостъ „приятели“ съ пълни джебове банкноти.

Лицето изпепелява, мигъ още и Василь ще избухне въ гнѣвъ, но се сдържа. „Нали трѣбва да се яде“ — иска да каже тоя блѣсъкъ въ честнитѣ очи, но той замълчава и отминава гордо.

Василь Пундевъ падна върху плочника на една отъ софийскитѣ улици. Въ чантата си носѣше коректури отъ Народната библиотека. Предишния день бѣ внесълъ сто лева на бакална срещу порастналата смѣтка, а куршумитѣ на неговитѣ убийци продупчиха едно вехто, зеленкаво пардесю, до него се бѣ търкулнала старата му широкопола черна шапка.

Помня, тогава бѣше пладне и мартенско слънце заливаше улицитѣ на града. Дечица излизаха отъ своето училище и прилепени до стената, съ ужасени очички гледаха страшната екзекуция. Василь падна съ молба да пощадятъ човѣка, който, по-гладенъ отъ него, съ обути върху дрипи вехти галоши, се движеше, поелъ неговата нерадостна съдба.

Помрачи се мартенското слънце. Единъ тежъкъ грѣхъ смути пролѣтния день. Настана зима въ душитѣ на неговитѣ приятели. Българската книжовностъ загуби единъ отъ най-достойнитѣ си работници, културата ни загуби единъ отъ свѣтлитѣ си фарове, а нашата общественостъ се лиши отъ оня, който можеше да учи хората на честностъ, гражданитѣ на доблестъ!

Примѣрътъ на тая велика и упорита последователностъ въ отстояване ударитѣ на фронта на обществената честъ, примѣрътъ на Василь Пундевъ, ни навежда на философска размисълъ: Какво, въ сжщностъ, остава отъ живота на човѣка, освенъ ярката следа на подвига? Ще отпаднатъ дребнитѣ смѣтки на лъжата, ще се срине времето, родено подъ черния знакъ на мракобесието, ще станатъ торъ на земята тия, които проправиха пѣть къмъ личното си благополучие, а ще остане единствено, сияющо и високо като знаме, името на такива като Василь, който моли близкитѣ си да го простятъ, ако той трѣбва да изпълни до край суровия си дългъ.

Свѣтълъ, сияющъ день на ранна пролѣтъ. На улицата голѣмо кърваво петно.

Днесъ е деньтъ — когато Василь умрѣ!

Малцина отъ хората знаеха, че тоя свѣтълъ мартенски день е деветъ, който изчаква всѣки рицаръ — деньтъ на своето безсмъртие!

Георги Томалевски